

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Joannis Bonae, Eminentissimi S. R. E. Titulo S. Bernardi
Ad Thermas Cardinalis Presbyteri Opera Quotquot
hactenùs separatim edita fuerê Omnia**

Bona, Giovanni

Antverpiae, 1677

De Calice, ejusque origine & materia. Ligneos quandoque fuisse, lapideos
& corneos; aeneos item & stanneos. Actum fusius de vitreis. Ecclesiam
non nisi aureos & argenteos approbasse. Additae his ...

urn:nbn:de:hbz:466:1-10805

diaconi planetis utuntur. Quando autem, & qua occasione hic ritus coeperit, non liquet. Ejus meminit ordo Romanus, à quo usus Planetæ etiam Acolythis tribuitur. Nam in ordine Ecclesiastico Romanæ Ecclesiæ, vel qualiter Missa celebratur, *Subdiaconus, inquit, tenet Pallium Pontificis in brachio sinistro super planetam revolutam oriens ad regiam Secretarii dicit. Item, Parat Evangelium qui lecturus est referato sigillo ex præcepto Archidiaconi super planetam Acolythis. Et infra. Archidiaconus suscipit amulas, quem sequitur cum scypho super planetam Acolythis. Conscientie Amalarius, qui lib. 2. cap. 19. Casula, inquit, est generale indumentum sacrorum ducum, & pertinet generaliter ad omnes clericos. Item, Casula dupla est, post tergum inter humeros, & ante pectus. Nullum autem tam ordo Romanus, quam Amalarius ponunt discrimen inter planetam five casulam sacerdotum & aliorum ordinum. Cum enim scriberent de re notissima, & eo tempore omnium oculis subiecta, non satis expresserunt an & quomodo hujusmodi planetæ inter se differrent. In aliis autem auctoribus nihil reperio, quo hic ritus clarius explicetur. Suspicio itaque, Planetæ nomen æquivocum tunc fuisse, & pro veste acceptum, qua sacerdotes & ministri postremo induebantur, quæcumque illa fuerit: sicut hodie, ut supra notavimus, cappam vocamus latum illud indumentum, quo Cardinales, Episcopi, & Canonici amictiri solent, cum publicas & ecclesiasticas functiones obeunt, vel choro assistunt sacris vestibus non induti: sicut etiam cappæ nomen tribuimus externo amictui multorum Religiosorum, atque etiam sæcularium; licet multum ab invicem discrepent. Quod si displicet hæc conjectura, viderint peritiores, quid de hac re statuendum sit; nam eisdem fuisse Sacerdotum, Diaconorum, & Subdiaconorum, atque Acolythorum planetas non credo, nec conveniens & verisimile videtur.*

De habitu sacro Clericorum. Quid & quale sit Superpellicium.

XX. **N**unc Clerici minorum Ordinum, cum sacerdoti celebranti ministrant, superpelliceis utuntur, quæ vox barbara est; & ante annos sexcentos incognita; res autem sub aliis nominibus an fuerit ab antiquis designata, incertum est. Qui à temporibus Apostolorum usum superpellicei derivant, vetusta ei vocabu-

la tribuunt; nam quidam esse Ephod contendunt, alii phelonium Græcorum, alii lacernam birrum, de quo in actis Cypriani; alii amphibalum, de quo Remigius in testamento ait, *future Episcopo successori meo amphibalum album paschalem relinquo*: quæ omnia accuratius examinare proposita mihi brevitatis non patitur. Illud sane certum est, tempore S. Hieronymi, ut ipse testatur l. 1. adv. Pelagianos; omnem clerum in sacrificii consummatione candidis vestibus ministrasse. Poteest etiam hoc confirmari ex concilio Narbonensi anno 589. acto, quo sancitum fuit, ne Diaconus, Subdiaconus, aut Leitor, antequam Missa consummetur, Alba se præsumant exuere. Ex quo colligitur, etiam Clericos alba indutos sacrificio assistisse. Sicut autem alba talaris est, ita etiam superpellicium talare olim fuisse Stephanus Tornacensis, qui vivebat anno Christi 1180. testis est *epist. 123. ad Albinum Cardinalem*, cui mittit superpellicium novum, candidum, & talare. Honorius similiter de indumentis Clericorum differens *lib. 1. cap. 232.* vestem esse ait laxam & talarem. Successu verò temporis decurtatam esse concilium Basileense ostendit *sess. 21.* ubi discernens quomodo divinum officium in ecclesia celebrandum sit, præcipit clericis habere tunicas mundas, & superpellicea ultra medias tibias longa. Nunc adeò detruncata sunt, ut vix ad genua pertingant.

CAPUT XXV.

De Missæ apparatus in vasis, supellectili, luminariis, Incenso, Ministris, Cantoribus, & aliis, quæ infra separatim indicantur.

Post Sacerdotum & Ministrorum indumenta sequuntur ea quæ propius ipsum sacrificium attingunt, sacra scilicet vasa, supellex & ornatus altaris, & reliqua ad Missæ apparatus pertinentia, de quibus breviter agendum est.

De Calice, ejusque origine & materia. Ligneos quandoque fuisse, lapideos, & corneos; æneos nempe, & stanneos. Actum fuisse de vitreis. Ecclesiam non nisi aureos & argenteos approbasse. Addita his gemma & alia ornamenta. Quidam calices cum ansis. Quidam majores, & minores; ministeriales, & Baptisimi.

I. A Calice

I. **A** Calice incipio, in quo sanguis Christi, redemptionis nostræ pretium, consecratur. De ejus origine nemo qui credat Evangelio ambigere potest. Ibi enim legimus Redemptorem nostrum in ultima cœna, postquam tradidit discipulis suis sub specie panis corpus suum, accepisse calicem, & dedisse illis ac dixisse, ut omnes ex eo biberent sanguinem suum, qui mox pro illis & pro multis effundendus erat in remissionem peccatorum. Hoc testatur Apostolus se accepisse à Domino, & fidelibus tradidisse, quoniam Dominus Jesus, in qua nocte tradebatur, accepit panem & gratias agens fregit & dixit; Accipite & manducate, Hoc est corpus meum quod pro vobis tradetur. Similiter & calicem postquam canavis dicens, Hic calix novum testamentum est in meo sanguine. Hinc Feria quinta majoris hebdomadæ, in qua hujus sacrificii institutio recolitur, Natalis Calicis ab antiquis Patribus vocabatur; quia tunc calix à profano usu ad sacrum Christo auctore translatus est. Præclarè Eligius Noviomensis Episcopus hom. 10. in cœna Domini, Vocatur, inquit, hæc dies cœna Domini, vocatur & natalis Calicis, quia hac eademque die mysticum Pascha Dominus cum discipulis celebrans, Sacramenta corporis & sanguinis sui illis, atque per illos nobis tradidit, & ipse celebrationis initium fecit. Qualis autem fuerit calix, quo Christus primum ulus est, describit Baronius anno 34. nu. 63. Bedæ nixus testimonio his verbis, Non præterimus tamen dicere, quod calix ille, in quo Redemptor noster Jesus Christus sacratissimam Eucharistiam consecravit, ut egregium tantæ rei monumentum, à communi usu selectus, ac summa industria asservatus, ad huc Bedæ temporibus Hierosolymis visebatur, de quo hæc ipse lib. de locis sanctis cap. 2. In platea, quæ Martyrium & Gatha continuat, exedra est, in qua Calix Domini scrinio reconditus per operculi foramen tangi solet & osculari: qui argenteus calix hinc inde duas habens ansulas sextarii Galliçi mensuram capit. A Christo igitur initium calicis habemus, quem ab Apostolis & deinceps à Patribus in sacrificiis adhibitum fuisse extra controversiam est, cum sacrum celebrari sine illo non possit. Ex qua verò materia primis ecclesiæ sæculis fabricari solet, hic primo loco investigandum est. In Concilio Triburiensi sub Formoso cap. 18. celebre apophthegma refertur S. Bonifacii Episcopi Moguntini: Vasa quibus sacrosancta conficiuntur mysteria, calices sunt & patenæ, de quibus Bonifacius Martyr & Episcopus interroga-

tus, si liceret in vasculis ligneis sacramenta conficere, respondit: Quondam sacerdotes aurei ligneis calicibus utebantur, nunc è contra lignei sacerdotes aureis utuntur calicibus. Honorius quoque in Gemma animæ lib. 1. cap. 89. Apostoli, inquit, & eorum successores in ligneis calicibus Missas celebraverunt. Sed Honorio id asserenti sine legitimo teste non credo: & ex verbis Bonifacii inferri non potest, quod usus lignei calicis communis fuerit in primitiva Ecclesia. Crediderim potius S. Antistitem zelo Dei succensum præteritorum comparatione sua tempora redarguisse, id quod homines pallium solent. Fuisse in aliqua Ecclesia calicem ligneum vel propter rerum penuriam, vel propter incuriam sacerdotum, non inficior, neque enim concilium Triburiense loco citato statuisse, ne quis deinceps sacra mysteria in ligneis vasculis conficere præsumeret, nisi hic abusus alicubi irreplisset. Canones quoque editi in Anglia sub Edgardo Rege cap. 41. calicem fusilem esse decernunt, vetantque ne omnino in ligneo fiat consecratio. Pixidem ligneam & in ea corpus Domini commemorat Rupertus Abbas lib. de incendio Tuttiensi cap. 5. Sed hæc conservandæ Eucharistiæ, non conficiendæ destinata erat. Inter abusus etiam recenseo lapideos & corneos calices. De lapideis sive marmoreis mentio fit in vita S. Theodori Archimandritæ apud Surium die 22. Aprilis; narrat enim Gregorius Presbyter ejus scriptor, quod cum monasterium ab illo ædificatum auctum esset, sed argentea suppellectili careret, & vasa tantum marmorea in mysteriis adhiberentur, misit sanctissimus Theodorus Archidiaconum suum ad regiam civitatem, ut argenteum vas ad sacrorum mysteriorum usum emeret. Ex lapide item onychino factos legimus, nam in synodo Duziacensi edita à Cellotio pag. 4. cap. 5. inter crimina Hincmari Laudunensis hoc numeratur, quod calicem onychinum auro & gemmis ornatum à Rege donatum ab ecclesia sustulerit. In actis S. Berneucardi episcopi Hildesheimensis scriptum est, plures ab eo calices datos ecclesiæ, & unum ex lapide onychino, alterum chrysellinum mira industria. Leo Ostiensis in fine lib. 3. chronici Cassin. inter ornamenta à Victore III. Cassinensi ecclesiæ relicta, duos calices onychinos recenset. Similis lapidi onychino est sardonix, ex qua gemma Sugerius Abbas se altaris officii calicem pretiosum comparasse ait in libro de gestis suis, cum regnum administrabat. Cornei meminit Synodus Calcutensis in Anglia sub Adriano I. quæ ejus usum prohibuit

buit *cap. 10.* Thomas item Bartholinus *lib. de medicina Danorum domestica* scribit, penes se esse calicem corneum, quo olim in sacrificio Missæ utebantur Norvegi. Fuerunt & calices vitrei, qui proculdubio mundiores & decentiores erant, & ideo antiquior ac frequentior eorum usus. Putant nonnulli, à Zephyrino Papa statutum fuisse, ut calices vitrei essent, in libro enim Pontificali sic de eo scriptum est. *Hic fecit constitutum de ecclesia, ut patenas vitreas ministri ante sacerdotes portarent, dum episcopus Missam celebraret.* At hic de calicibus nec verbum quidem; extendere autem ad calices statutum de patenis, ut plerique faciunt, ego non audeo, Pontifice nihil de illis decernente: cum præsertim nos lateat, ad quem usum portarentur illæ patenæ à ministris, quas probabiliter crediderim distribuendæ potius populo communioni, quàm sacrificio deservisse. Alii huc pertrahunt Tertullianum, qui *lib. de pudicitia cap. 7.* ait: *Procedant Picturæ calicum vestrorum, si vel in illis perlucet interpretatio pecudis illius, ovis scilicet perditæ & à Domino requisitæ, & humeris ejus revectæ.* Et *infra cap. 10.* *Si forte patrociniabitur pastor, quem in calice depingis.* Et post pauca. *At ego ejus pastoris scripturas haurio, qui non potest frangi.* Sed hic Tertullianus nihil de materia calicis exprimit, deque sola pictura loquitur, quæ non solum vitreis, sed etiam argenteis convenire possunt, illius præsertim scriptoris stylo, qui metaphoris abundat, & obscuritatem ubique affectavit, ut de illo testatur Lactantius *lib. 5. cap. 1.* Continent autem citata verba, ut hoc obiter notem, illius jam hæretici adversus Catholicos amarulenta convitia, ac si pastorem ovem perditam gestantem in calicibus pingerent, ut hinc in omne scelus animarentur tanquam poenitentiam summi Pastoris misericordia recepturi post lapsum, quam ipse negabat. Alii ad astringendum vitrei calicis usum plurima coacervant veterum Patrum testimonia, in quibus fracti calicis mentio fit, ac si nihil frangi possit, nisi sit vitreum. At hos redarguunt Grammatici, apud quos frangi dicitur, quicquid rumpi, discerpi, scindi, secari, collidi, conteri, comminui potest. Unde Cicero *orat. 6. in Verrem, Aureus annulus, quem habebat, fractus est & comminutus.* Et *lib. 4. ad Atticum epist. 3. Quinti fratris domus. coniectu lapidum fracta est.* Certiores vitrei calicis probationes probæ notæ scriptores suppeditant. Apostolicis temporibus proximus fuit Marcus hæreticus & magus, qui testibus Irenæo *lib. 1. cap. 9.* & Epiphanio *hæer.*

34. vitreum calicem, catholicorum morem amulatus; ut putat Baronius, in mysteriis adhibens, vinum album præstigiis suis mutabat in rubrum, ac si per ejus invocationem sanguis stillaret in calicem. Donatus quoque episcopus Aretinus & martyr calice vitreo utebatur, quem fractum à Paganis fusa oratione reparavit, ut scribit Gregorius Magnus *lib. 1. Dialog. cap. 7.* S. Hieronymus *in fine epistolæ 4. ad Rusticum* laudans Exuperium Episcopum Tolosanum, Nihil, inquit, illo ditius, qui corpus Domini canistro vimineo, & sanguinem portat in vitro. Casarius item Arelatensis, ut narrat Cyprianus ejus discipulus in vita ipsius, vitreo calice usus est, cujus illa verba referuntur, *An non in vitro habetur sanguis Christi?* quia nimirum aurea & argentea vasa pro redimendis captivis distraxerat. Calicis quoque vitrei fracti, & meritis S. Laurentii martyris in ejus Basilica Mediolanensi reparati meminit Gregorius Turonensis *lib. 1. de gloria Martyrum cap. 46.* Quod verò plures, præcipuè in Gallia, tam Episcopi, quàm Presbyteri vitreo calice usi sint, non in aliquam Ecclesiæ legem, neque in Ecclesiæ Gallicanæ consuetudinem, sed in temporum calamitatem referendum est ob barbarorum incurfiones, quæ coegerant omne aurum Ecclesiæ pauperibus & in captivitate degentibus erogari, ut Hieronymus & Cyprianus supra citati asseverant. S. Benedictus Ananiensis, ut vitæ ejus scriptor ait, vasa ad conficiendum Christi corpus volebat sibi esse argentea: siquidem primùm ei fuerunt lignea, deinceps vitrea, sic tandem descendit ad stannea. Sanctus item Columbanus aeneo calice usus est, cujus exemplum Gallus ejus discipulus imitatus, vasa argentea recusavit, ut habent ejus acta apud Surium *die 16. Octobris.* Verùm hæc privata illorum opinio fuit, & idem Benedictus mutata postmodum sententia non solum calices, sed & lampades & candelabra, aliæque ornamenta ex argento admittit. Porro Gratianus *de consecr. dist. 1. c. 45.* & Ivo *p. 2. c. 131.* ex quodam concilio Rhemenfi canonem afferunt, quo præcipitur, ne quis in ligneo aut vitreo Calice præsumat celebrare. At quale fuerit hoc concilium, & quo tempore celebratum, nec illi dicunt, nec mihi libet divinare, licet non ignorem, à quibusdam recentioribus ad ævum Caroli Magni referri, qui tamen sui dicti nullam afferunt certam rationem. Pluries itaque veritum, nunquam statutum aut approbatum legimus calicis lignei, aut vitrei, sive lapidei, vel cornei usum. Prohibetur similiter in eodem concilio Rhemenfi calix ex ære vel

vel aurichalco, quia ob vini virtutem parit ceruginem, quæ vomitum provocat. Mandat autem ut si non ex auro, saltem ex argento fiat. Quod si quis tam pauper est, ut argentum habere non possit, saltem stanneum habeat. Richardus verò Cantuariensis Archiepiscopus immediatus S. Thomæ martyris successor in synodo à Rogero Hovedensi relata præcepit, ne consecraretur Eucharistia nisi in calice aureo vel argenteo, & ne stanneum calicem Episcopus benediceret. Cui consonans Petrus Damiani *opuse. 23. cap. 1.* acriter invehitur adversus incuriam sacerdotum, qui stanneis, vel etiam supparis cujuscumque metalli calicibus, eisque sordidus utebantur, quos propriis adhibere labiis vir quilibet potens non dignaretur.

II. Hæc mihi de calicibus ex ligno, vitro, aliâve materia præter aurum & argentum non fabricandis ex veterum monumentis comperta sunt; ex quibus colligitur, orthodoxam Ecclesiam semper & ubique in hoc conspirasse, ut aureis vel argenteis calicibus sacerdotes uterentur. Urb. I. fecisse omnia ministeria sacra argentea, & patenas argenteas 25. apposuisse narrat sub nomine Damasi auctor libri Pontificalis: non tamen huic inferendum, ut quidam perperam faciunt, tunc primum ex argento cusos calices fuisse. Nam liber Pontificalis refert quid ille fecerit, quid verò ab aliis ante ipsum factum sit, & quibus vasis usi sint, non dicit. Contrarium potius evincitur ex facto S. Laurentii martyris integro ferè sæculo ante Urbanum, qui, ut scribit S. Ambrosius *lib. 2. de officiis cap. 28.* iussus à Sixto Pontifice aurum Ecclesiæ pauperibus erogare, martyrium subire maluit, quàm S. Pontifici non obedire. Aurum igitur egenis distribuit, vasa sacramentorum vendidit: quia in usus pauperum, ut ibidem docet Ambrosius, vasa Ecclesiæ etiam initiata infringere, conficere, vendere licet. Eleganter Prudentius *hym. 2. de coronis* persecutorem introducit petentem à Laurentio inter Ecclesiæ thesauros etiam vasa sacra his verbis.

*Hanc esse vestris orgiis
Moremque & artem proditum est.
Hanc disciplinam sæderis,
Litent ut auro Antistes.
Argenteis scyphis serunt
Fumare sacrum sanguinem,
Auroque nocturnis sacris
Adstare fixos cereos,
Tunc summa est cura Fratribus,
Ut sermo testatur loquax,
Offerre fundis venditis
Sesertiorum millia.*

Hic mos fuit primorum Christi fidelium, qui venditis possessionibus pretia Apostolis in communem Ecclesiæ usum afferebant. Non ergo deerant Apostolis nummi, quibus & fratrum necessitatibus providerent, & quæ spectabant ad usum sacrificii compararent. Curasse autem ut ea maximè decencia essent, & ut vasa sacra ex pretioso metallo fabricarentur, non levi conjectura inferre possumus ex eorum pietate & maxima veneratione, qua divina mysteria corporis & sanguinis Christi prosequabantur. Derivata ab illis ad posteros hæc cura & religio est, adeo ut etiam læviente persecutione aureos & argenteos calices Ecclesiam habuisse fide dignissimi scriptores testentur. Optatus Milevitanus *lib. 1.* loquens de Mensurio episcopo, *Erant, inquit, Ecclesiæ ex auro & argento quàm plurima ornamenta, quæ nec desodere terræ, nec secum portare poterat.* In his autem ornamentis potiorem locum calices obtinuisse, nulli dubium esse potest; nam *lib. 6.* inter scelera Donatistarum hoc etiam recenset, quod calices fregerint. *Fregistis, inquit, calices, Christi sanguinis portatores, quorum species revocastis in massas, mercedem nefariis nundinis procurantes. Emerunt forsitan in usus suos sordida mulieres: emerunt Pagani facturi vasa in quibus incenderent idolis suis.* Ex quibus verbis duo evidenter deducuntur, unum quod etiam sub ethnicis Principibus Christianorum persecutoribus, quibus imperantibus Donatistæ eruperunt in Africa, habebat Ecclesia vasa aurea & argentea: alterum, quàm ineptè viri aliàs non indocti eam Oprati sententiam, *Fregistis calices,* afferant ad probandum, quod calices tunc vitrei fuerint, à qua inconsulta opinione proculdubio recessissent, si integrum Oprati textum legissent: neque enim vitri fragmenta vendi poterant, & in Paganorum vasa conficari. Extant acta Proconsularia adversus traditores sub Diocletiano & Maximiano apud Baronium *to. 2. anno 303.* quorum meminit Augustinus *epist. 165. ad Generosum & in libris adversus Cresconium,* ex quibus constat, raditos à Donatistis non solum sacros codices juxta editum Diocletiani, sed etiam calices aureos & argenteos. Huc item spectat quod Gregorius Turonensis scribit *lib. 1. de gloria Martyrum cap. 38.* in cryptis subterraneis, in quibus olim fideles metu persecutionis sacris operari consueverant, varia ministeria argentea reperta fuisse. Sotis verò persecutionibus sub Constantino Magno & deinceps, cœperunt Ecclesiæ aureis, argenteis, & gemmatis calicibus abundare. Ipse Constanti-

nus, ut liber Pontificalis in Sylvestro recenset, Ecclesias quas aedificavit, sacris donariis locupletans, inter caetera fecisse dicitur calices minores ex auro purissimo XL. pensantes singulos libras singulas: calices ministeriales L pensantes singulos libras binas: calices argenteos XX: pensantes singulos libras decem. Celebre est viri impii convitium, quem cum misisset Julianus Apostata ad expilandum templum Antiochenum, ut refert Theodoretus *lib. 3. hist. Eccles. cap. 8.* sacrorum vasorum, quae Constantinus donaverat, magnificentiam admirans, En, inquit, *cujusmodi vasis filio Mariae ministratur.* Basilicam Principis Apostolorum plurima ex auro & argento vasa & ornamenta possedisse, quando Alaricus Gothorum Rex Urbem diripuit, Paulus Orosius *l. 7.* jucunda & memorabili historia enarrat. Augustinus *conc. 2. in Psal. 113.* explicans versiculum *simulacra gentium, argentum & aurum,* ait: sed enim & nos pleraque instrumenta & vasa ex hujusmodi materia vel metallo habemus in usum celebrandorum Sacramentorum, quae ipso ministerio consecrata, sancta dicuntur. Chrysostomus aureum calicem & gemmis ornatum commemorat *hom. 51. in Matt. Agathias lib. 2. de reb. Justin.* gentem Alemanicam templa expilasse ait, amulas, calices, acerras, & alia vasa ex puro auro diripuisse. Ipsemet Chostoes Rex Persarum tamen infidelis, ut refert Theophylactus Simocatta *lib. 5. histor. c. 13.* Sergio martyri crucem auream & gemmatam dono dedit ob victoriam ejus ope obtentam; itemque calicem, & discum, & thuribulum, aurea omnia, ut ejus intercessione prolem haberet à Siræ conjuge, quae erat Christiana. S. Perpetuus Turonensis Episcopus duos calices aureos Ecclesiae suae legavit, ut legimus in ejusdem testamenti nuper edito *romo 5. Spicilegii.* Childebertum Regem sexaginta calices aureos gemmis pretiosis ornatos ab Hispania in Galliam detulisse scribit Gregorius Turonen. *lib. 3. hist. Franc. cap. 10.* Omitto reliquos ejusdem vel sequentium saeculorum, quorum testimonia in re clarissima superflua sunt. Inter calices autem aureos, gemmis distinctos, & argenteos, quos Ecclesiis donatos legimus, nonnulli passim occurrunt magni ponderis, non usui, sed ornamento. Conradus Episcopus in Chronico Moguntino sacra vasa illius Ecclesiae describens, calices recenset tantae quantitatis, quod cum ipsis divina mysteria nequaquam poterant celebrari: quorum unus duas habebat ansas, quae poterant manus replere

levantis. Carolus Magnus apud Anastasium in vita Leonis III. obtulisse dicitur calicem majorem cum gemmis & ansis duabus pensantem libras LVIII. Idem Anastasius in Gregorio III. commemorat inter donaria calicem cum gemmis pensantem libras XXXIV. & in Leone IV. calices majores ex argento purissimo, qui pendent, inquit, in arcu numero X. & alios qui pendent inter columnas numero XL. pensantes similibras CCLXVII. Et in Paschali I. Fecit calices majores ex argento pendentes numero XLII. qui omnes simul pensant libras CCLXXXI. Habebant hi catenulas & ansas, quibus ante altare diebus Festis appendebatur. Iterum in Leone III. Fecit calicem majorem cum gemmis & ansis duabus pensantem libras XXXVI. Eundem dedisse ait S. Petro calicem aureum praecipuum tetragonum spanoclystum diversis ornatum lapidibus pretiosis, pensantem libras XXXII. nec non & patenam auream spanoclystam mirae magnitudinis gemmis decoratam pensantem libras XXV. & unicas IX. In his observandum, non solum majores, qui ad ornatum erant, sed alios etiam ad usum sacrificii ansatos olim fuisse. Ordo Romanus agens de officio Missae, *Levat,* inquit, *Archidiaconus calicem per ansas, & tenet exaltans illum juxta Pontificem.* Magnum chronicon Belgicum calicem aureum commemorat habentem duas auricularias, quem S. Henricus Imperator Ecclesiae sancti Laurentii obtulerat. Ideo autem ansatos fuisse puto, ut commodius tractari possent, & illis porrigi, qui ex ipsis Christi sanguinem haurire solebant. De calice sancti Remigii, qui propter imagines in eo incisas *imaginatus* dicebatur, & de versibus in eo sculptis legendus Flodoardus *lib. 1. hist. Rhemen. cap. 10. & 18.* Erant & calices baptismi, ut colligitur ex Anastasio in Innocentio I. quibus mysticum poculum lactis & mellis recens baptizatis porrigebatur, de quibus non est hic locus differendi. Constat quoque ex antiquis Ritualibus, plures in uno sacrificio adhibitos olim calices, quorum unus ipsi sacrificanti, & ministris, & aliis sacerdotibus, si qui erant prisco ritu concelebantes, inferebat: alii plures vel pauciores pro numero fidelium communicantium apponebantur, qui grandiores & capaciores erant, & dicebantur ministeriales, quorum saepe fit mentio in vitis Pontificum. Respexit ad hanc calicum pluralitatem liturgia Jacobi, in qua Diaconis praecipitur, ut attollant discos, id est patenas, & calices ad impartendum populo.

Simili

Simili modo in Constitutionibus Apostolicis mo-
nentur Diaconi prætervolantes bestiolas abigere,
ne in pocula incidant. Permanit hæc consuetu-
do usque ad tempora Gregorii II. qui in epist. 14.
qua respondet consultationibus S. Bonifacii, con-
stituit, ne plures calices in altari ponerentur, eo
quod hic usus institutioni Christi non conveni-
ret, qui omnes de uno & eodem calice commu-
nicavit: cujus rationis pondus non est meum
examinare. Observo tamen Gregorii II. sæculo
communicantium numerum adeo imminutum
fuisse, ut plures calices necessarij non fuerint.
Sublata denique communione sub utraque specie,
mos ille profusus abolutus est. Armenii duos ca-
lices adhibent in Missa, sed alter patenæ Latino-
rum, sive Græcorum disci vicem gerit, in quo
panem consecrandum ponunt, in altero autem
vinum.

*De patena, ejusque forma & materia. Tan-
gere vasa sacra quibus liceat. Ad quem
olim spectaret illorum custodia.*

III. **A**Nnexa calici est patena, quæ ejus oper-
culum est, sic dicta à patendo, qua voce
usus est Columella l. 12. c. 43. deque vasis apud
profanos scriptores significat latis & patentibus
labris. Græci *discos* vocant. Sed discus magis
cavus & capaciore est, ne panis & micæ excidant.
Patenas magni ponderis, gemmisque ornatas sæ-
pè memorat Anastasius inter donaria Pontificum
penlantes XXV. vel XXX. libras. Et in Leone
III. meminit patenæ majoris aureæ cum gemmis
& ansis duabus. Porro istæ cùm tantæ magnitu-
dinis essent, usui esse non poterant sacerdoti ce-
lebranti. Erant autem & patenæ ministeriales
cæteris ampliores, quæ distribuendæ populo Eu-
charistiæ deserviebant. Erant & Christinales ad
usum Baptismatis & Confirmationis. Ex eadem
materia, quæ calices, confatas fuisse, cum par-
viorumque sit ratio, credibile est. Zephyrinus
vitreas fieri sancivit, Urbanus argenteas, quod
qualiter intelligi debeat, jam supra dictum est.
An Christus consecratum panem in disco seu pa-
tena posuerit, non expriment Evangelistæ: ejus
tamen usum ævi Apostolici esse Liturgia Jacobi
ostendit. Sculptum in patena vultum Salvatoris
referunt Anastasius in vita Gregorii IV. & Joan-
nes Diaconus in vita sancti Anastasii Episcopi
Neapolitani. Utriusque verò tam calicis quam
patenæ extat in Ordine Romano consecratio,

unctione Christinatis certisque precibus adhibi-
tis, quem ritum è veteri testamento ad novum
profluxisse reor. Idem vetitus utriusque tactus
profanis hominibus decreto Sixti I. à quo ait li-
ber Pontificalis, constitutum, ut ministeria sa-
crata non tangerentur, nisi à Ministris. Decreto
item Concilii Laodiceni sub S. Sylvestro c. 21.
sancitum est, non oportere Subdiaconum vasa
sacra contingere. Et concilium Agathense
cap. 66. statuit, non oportere in sacros mini-
stros vasa Dominica contingere. Quod verò at-
tinet ad Subdiaconos, data illis facultas est ea
tangendi in concilio Bracarense primo sub Joan-
ne III. cap. 28. *Placuit ut non liceat cuilibet ex
lectoribus sacra altaris vasa portare, nisi his qui ab
Episcopo Subdiaconi fuerint ordinati.* Acolythis
etiã eandem licentiam concessam ex ordine
Romano manifestum est. His custodiendis sa-
crorum vasorum cultos, quem Græci Scevophy-
laccem & Cemeliarchen vocant, olim deputaba-
tur, cujus inter officia & dignitates Ecclesiæ
Constantinopolitanæ meminit Codinus cap. 1.
Fungebatur hoc officio in Ecclesia Romana S.
Laurentius, de quo Prudentius sic canit.

*Hic primus è septem Viris,
Qui stant ad aram proximi,
Levita sublimis gradu,
Et cæteris præstantior,
Clavis sacrorum præerat,
Cælestis arcanum domus
Fidis gubernans clavibus.*

Neque licitum unquam fuit extra Scevophy-
laceum seu Diaconicum, quod Latini Secreta-
rium dicebant, illa asportare, aut in domibus
privatis conservare. Hinc Athanasius *Apolog. 2.*
à calumnia contracti calicis, quam finxerant ad-
versus ipsum Ariani, sufficienter se purgat di-
cens locum, in quo contractum poculum jacti-
tabant, Ecclesiam non fuisse, nec quemquam
Presbyterum ei loco vicinum repertum esse, cum
mysticum poculum nusquam nisi apud legitimos
Ecclesiæ præfides inveniantur. In concilio item
Chalcedonensi inter crimina, quæ Ibæ Episco-
po Edesseno objecta fuerunt, secundum hoc fuit,
quod calicem gemmatum magni pretii inter vasa
sancta Ecclesiæ sub custodis cura non reposuerit,
& nescirent quid de eo factum esset. Idem mos
semper & ubique in Ecclesia invaluit, ut vasa
ministerii neque in privata domo, neque à pro-
fanis hominibus, sed in æde sacra à ministris
Ecclesiasticis sollicitè & cautè servarentur.

N n n 3

De